

Riešenie sociálnej otázky ako ozdravný proces (pár postrehov a inšpirácii k Rafaelovi)

Táto úvaha vznikla na základe inšpirácie z účasti na druhom stupni „školy angelológie“ venovanej archanjelovi Rafaelovi. Ide o zamyslenie, pri ktorom rozvíjam niektoré myšlienky týkajúce sa archanjela Rafaela, voľne nadväzujúc na knihu „Angelológia dejín“ od Emila Páleša a práce Rudolfa Steinera, týkajúce sa sociálnej trojčlennosti.

Pod sféru pôsobnosti archanjela Rafaela, ako vládnucej inteligencii planéty Merkúr, patria všetky deje spojené nielen s komunikáciou a výmenou tovaru, ľudí a myšlienok, ale aj liečebné a terapeutické procesy, ktoré môžeme chápať nielen v úzkom medicínskom zmysle, ale aj v širšom sociálnom kontexte ako procesy ozdravenia a obnovy celej spoločnosti. Tak ako je už známe z náuky o periodickom striedaní duchov času, Rafaelské obdobia boli charakteristické pomerne mierovou atmosférou a výrazným rozkvetom spoločnosti vo všetkých aspektoch. Pekne je to vidieť na príklade veľkého Rafaelského obdobia v rokoch 817 až 1171 n.l., kedy nastal rozmach obchodu, remesiel a pútnictva, ako aj vznik univerzít a vznik nového slohu gotiky. V danom období bola vrstva bohatých obchodníkov, remeselníkov, ale aj šľachty tak naplnená určitými ideálmi (ideál Panny), že bola schopná veľkou časťou svojho bohatstva prispievať k financovaniu stavieb gotických chrámov, ktoré v tom čase hromadne vznikali po celej Európe. Jednotlivé mestá sa medzi sebou doslova pretekali o to, kto postaví krajší a monumentálnejší chrám, bolo to vecou cti a kultúrno-duchovnej prestíže. Tok financií bol rovnomernejšie rozdeľovaný smerom zo súkromnej do verejnej sféry života, nehromadil sa tak výrazne u jednej malej skupiny ľudí. Postavené gotické chrámy sa stavali umeleckými dielňami, kde sa vo vzájomnej obohacujúcej syntéze stretávala filozofia, náboženstvo, umenie a veda, čo spätne podnecovalo rozvoj nových umeleckých a remeselných technológií. Podobnú úlohu akú v starých dobách hrali pyramídy a menhíry mali aj gotické chrámy, ktoré sa stali miestami pôsobenia silnej transformačnej sily, reálne premieňajúcej a pôsobiacej na ducha človeka účastniaceho sa náboženských rituálov. Všeobecne sa pre toto Rafaelské obdobie dá povedať, že hospodárska prosperita poslúžila ako prostriedok k vytvoreniu niečoho vyššieho na kultúrno-duchovnej úrovni, čo v podobe gotiky zostalo trvalo darované celému ľudstvu. Ozdravenie celej spoločnosti tak prebehlo vo všetkých úrovniach, fyzickej, duševnej a duchovnej, čím bol impulz Rafaela správne uchopený a využitý.

Naproti tomu v malom Rafaelskom období v rokoch 1701-1773, došlo iba k čiastočnému ozdraveniu spoločnosti v rovine fyzickej a duševnej, ale duchovná bola zanedbaná. V tomto období nastal relatívny pokles vojnových konfliktov, rozmohlo sa cestovanie, vznikla filozofia osvietenstva a povinná školská dochádzka. Došlo tiež k objaveniu a masovému využívaniu uhlia, ktoré samé vzniklo ako produkt

dlhodobej metamorfózy veľkého objemu živej rastlinnej hmoty, pochádzajúcej práve z doby pôsobenia nebeskej Panny ako ducha geologickej doby. Nebeská Panna alebo jej staršie predkresťanské stvárnenie v podobe egyptskej bohyně Isis je často zobrazovaná práve s klasmi v ruke, čo poukazuje na jej funkciu daryne a ochrankyne rastlinstva. Takto nepriamo môžeme uhlie (čierne aj hnedé) chápať ako dar nebeskej Panny, dar ktorý mal priniesť prostredníctvom priemyselno-vedeckej revolúcie novú kvalitu ľudského života. Voľný čas uvoľnený dôsledkom používania nových strojov a technológií, ako aj z toho vytvorená nadprodukcia bohatstva, mala viesť k vytvoreniu novej spravodlivejšej spoločnosti, novému celkovému pozdvihnutiu širokých mäs.

Miesto toho novo vzniknutá obchodnícko-priemyselná kasta už nebola schopná prekonať limity vlastného egoizmu a v rámci dosahovania čo najväčších ziskov odštartovala nikdy nekončiacu honbu za neustálym zvyšovaním produktivity práce na úkor kvality života robotníkov. Tým začala prvá etapa klasického kapitalizmu v ktorej starosť o rozvoj a pestovanie duševných a duchovných potrieb robotníkov bola úplne zanedbávaná. Naakumulované peniaze sa použili na ďalšie zvyšovanie výroby a produktivity práce, ktoré však priniesli ešte väčšie zbedačenie mäs a vznik vrstvy mestského proletariátu nasiaknutého triednou nenávisťou. Filozofia osvietenstva a povinná školská dochádzka sa stali nástrojom materialistickej racionalizácie sociálnych procesov. Karmickým dôsledkom nezvládnutia impulzu Rafaela na duchovnej úrovni bol v nasledujúcom Anaelskom období (1776-1848) vznik moderného nacionalizmu a marxizmu, ktoré v Samaelskom období (1917-1989) nadobudli rozmery démonov. Keby buržoázia bola ochotná tak, ako v čase gotiky z dôvodov čistého idealizmu veľkú časť svojich ziskov presunúť do verejnej sféry a našla spôsob ako primeranou formou podporiť hlbšie premeny na duchovnej úrovni širokých mäs ľudí, aj následné 19. a 20. storočie sa mohlo vyvinúť inak. Takto cnosti Rafaela v tomto malom období neboli naplno využité a stali sa duchovným dlhom. Na tomto vidno ako sa určité celospoločenské nezvládnuté úlohy postupne odsúvajú a nabaľujú na ďalšie úlohy v neskorších dobách a následne vybijajú neočakávaným a ničivým spôsobom.

Astronomickým pozorovaním sa javí, akoby planéta Merkúr obiehala okolo slnka kmitajúcim pohybom, sledujúc nepravidelnú dráhu, kvôli čomu sa niekedy nazývala aj pážaťom slnka. Často bol Merkúr zobrazovaný ako posol bohov, ako šikovný a chytrý služobník. Vo veľkej Rafaelskej dobe (817-1171 n.l), kedy vládol čulý obchodný ruch a stavali sa gotické chrámy, bol Merkúr ako správny sluha v úzadí. Jemu sa nestavali chrámy, on len verne slúžil svojej pani, nebeskej Panne, čo mu bolo najväčšou odmenou. Spoločnosť bola zdravo, vyvážene merkurická. Ideálu nebeskej Panne sa všetci klaňali, Rafael ako šikovný pomocník k tomu zaobstarával prostriedky. Dnes vládne tiež silný obchodný ruch a aktivita, ale nad siluetami miest sa miesto chrámov Michaela alebo Zachariela vládnuce v našej dobe, týčia banky, poisťovne a stavajú sa obrovské nákupné super a hypercentrá, to všetko sú chrámy poukazujúce na prehnaný kult uctievania boha Merkúra. V spoločnosti sú vyzdvihované a vážene typické merkurické povolania ako sú obchodníci, bankári, pracovníci médií a show biznisu. Naša verbálna sféra je preplnená pojmi odvođenými od slova Merkúr, ako sú napr. trh (market) a marketing. Aj keď súčasné kapitalistické krajiny deklarujú, že trhový systém nie je spútaný zo žiadnou ideológiou, nie je to pravda. Priamo vychádza z ideológie liberálneho kapitalizmu, čo je len do ekonomiky prevedená teória Darwinovej evolučnej biológie, založená na abstraktnej a slepej viere. Pričom

od tejto prevládajúcej ideológie odvodzovania všetkého spoločenského diania od ekonomiky (ideológia ekonomizmu), ktorú môžeme chápať ako prejav negatívnej stránky Merkúru sa odvíja prakticky celé fungovanie politicko-spoločenského života. Preto aktuálnou otázkou dneška a zároveň naším starým dlhom z posledného malého Rafaelského obdobia je, ako máme ozdraviť sociálny život, ako premeniť sily Rafaela smerom k dobru, ako premeniť chytrosť, obratnosť a racionálnosť na cnosti a dať ich do služieb vyššieho princípu tak, aby ten dobrý sluha a páža neslúžil slnečnému démonovi, ale slnečnému archanjelovi.

V tomto je dobrou cestou a inšpiráciou pre modernú dobu prístup R. Steinera k sociálnej otázke a to v jeho myšlienke ideí sociálnej trojčlennosti, založenej na princípe slobody, rovnosti a bratstva. Ideálu slobody zodpovedá oblasť kultúry, náboženstva, školstva. Do tejto oblasti nemá zasahovať žiadny štát ani ideológia. Druhou oblasťou zodpovedajúcou ideálu rovnosti je sféra právneho a štátneho usporiadania, tam ma platiť rovnosť pred zákonom. Treťou oblasťou je sféra bratstva a tam patrí hospodárstvo v širšom zmysle. V oblasti hospodárstva má platiť princíp nie konkurencie, ale spolupráce. Keďže celosvetový hospodársky systém je veľmi egoistický a tým ťažko chorý, v súčasnosti asi najmenej zodpovedá svojmu ideálu, ideálu bratstva. Ekonomika úplne nezdravo prekračuje svoju oblasť pôsobenia a všeobecným prevládajúcim princípom sa stáva princíp absolutizácie konkurencie, čoho výsledkom je globalizácia a centralizácia peňazí a tým aj zároveň moci. Treba si uvedomiť jeden dôležitý fakt, že **moc sa nededí, ale peniaze áno**. Demokratickým spôsobom zvolené vlády, u ktorých je moc obmedzená dobou mandátu, nie sú nositeľkami skutočnej moci, ale sú nimi peniaze. Prostredníctvom peňazí vykonávajú finančné skupiny skutočnú moc na neobmedzenú dobu a ešte ju aj dedia, tak ako kedysi feudálne rody. Bolo by dobré aby práve nositelia merkurickej kultúry, ako sú bankári a podnikatelia, zvlášť pochopili tento princíp bratstva a ich možnosti a schopnosti mohli byť zapriahnuté do služby ľudstvu. To si však vyžaduje silný vnútorný stupeň morálneho seba uvedomenia, opierajúci sa o vlastné silné Ja.

Dôležitým nástrojom k tomu, ako začať realizovať ideál bratstva v praxi bola myšlienka R. Steinera o asociáciách, čiže združeniach výrobcov a spotrebiteľov s vynechaním obchodného sprostredkovateľského článku. Zároveň zisky podnikov by mali byť rozdeľované medzi jeho zamestnancov, alebo plynúť do neziskového sektora. Podľa Steinera peniaze musia totiž neustále cirkulovať, nemôžu sa hromadiť v bankách, alebo byť v podobe umelo nadhodnotených hypoték zmrazené v nehnuteľnostiach to považoval za nerozumné. Zisky, ktoré produkujú spoločnosti v sfére hospodárskej (bratskej) by mali úplne a bezprostredne tiecť prostredníctvom nadácii a občianskych združení do sféry kultúry, školstva a náboženstva, čiže do sféry slobody. Peniaze prirovnával Steiner ku krvi, prostredníctvom ktorej je obehovorytmická sústava človeka spojená zvlášť so sprostredkovateľskou funkciou Merkúra medzi horným mysliacim a dolným tráviacim pólom človeka. Ak krv správne necirkuluje, hromadí sa v srdci alebo mozgu a prichádza k infarktu alebo porážke. Podobne peniaze, ak správne necirkulujú rýchlo starnú, dochádza k nevyrovnanému hromadeniu u jednej skupinky ľudí na úkor chudoby druhej. Typickým príkladom je Nigéria, kde napriek bohatstvu z nafty je obrovská chudoba a zároveň korupcia, peniaze sa hromadia u jednej mocenskej skupinky ľudí. Absolútna nevedomosť bohatých je spojená s absolútnym egoizmom, čo vedie k utrpeniu.

Prístup prostredníctvom sociálnej trojčlennosti teda znamená, že na jednej strane

buď by sa zamestnanci stali spoluvlastníkmi spoločnosti a tým by prestali predávať svoju pracovnú silu čo je nehodné slobodného človeka, alebo by spoločnosť celý svoj zisk darovala verejnej sfére (alebo kombinácie oboch prístupov), čoho výsledkom by bol rozkvet celej spoločnosti. Ponúkaná cesta nie je ani cesta trhového kapitalizmu, ani socialistická cesta zospoločenšenia výroby, ale naozajstná tretia cesta, o ktorú sa niektoré politické strany snažia, ale nenachádzajú k nej správny kľúč. Správny kľúč pritom spočíva v uznaní faktu, že vedomie predchádza hmote a len tam treba hľadať podstatu aj sociálnych dejov. Dobrým príkladom z minulosti a to aj v rámci sveta, bol práve československý podnikateľ Tomáš Baťa, o ktorom je známe, že si uvedomoval existenciu duchovnej podstaty sveta. Vedel, že práve praktickým životom môže duchovné ideály realizovať v praxi, a preto svoj talent dal v určitej miere do služieb ľuďom. Pracovný proces v jeho ponímaní bol zároveň aj procesom seba výchovy a seba zdokonaľovania zamestnancov, ktorým vo veľkej miere zabezpečil pocit samostatnosti a spoluúčasti na chode firmy. Pracovníkom tiež vybudoval celú sociálnu infraštruktúru a zázemie, tým sa stal určitým vzorom kapitalizmu s ľudskou tvárou, alebo lepšie povedané blížil sa v rámci svojej doby asi najviac k zárodku ideálu bratstva. V súčasnej dobe určité nesmelé kroky v aplikovaní niektorých aspektov ideálu sociálnej trojčlennosti podniklo hlavne Nemecko, kde v tomto smere existujú čiastočné snahy. V Nemecku pôsobia stredne veľké alebo aj väčšie spoločnosti v spoluvlastníctve zamestnancov tzv. zamestnanecké spoločnosti, alebo je spoluúčasť na rozhodovaní firmou zo zákona zabezpečená prostredníctvom tzv. zamestnaneckých rád. Iným žiarivým príkladom fungovania správneho cirkulovania peňazí je prístup majiteľa známeho nábytkárskeho švédskeho koncernu Ikea, pána Ingvara Kamprada, považovaného za najbohatšieho muža Európy a asi piateho v rámci sveta. Celý svoj podiel v spoločnosti Ikea previedol na ním vytvorenú holandskú nadáciu, do ktorej plynie celý ročný čistý zisk koncernu a z ktorého sú financované aktivity v sfére kultúry, školstva, vedy, atď. v celom svete. Na globálnej úrovni sa napríklad Ikea zúčastnila významného projektu v 200 vidieckych komunitách na severe Indie, ktorých obyvatelia boli zapájaní do stratégií, ktoré by mali zamedziť detskej práci. Pričom sám Kamprada je známy svojou skromnosťou, jeho životný štandard je rovnaký ako štandard jeho zamestnancov. Je vzorom podnikateľa s pravým sociálnym cítením, ktorého zmyslom života je slúžiť druhým.

Škandinávskym krajinám sa podarilo vybudovať skutočne silné sociálne spoločnosti s nízkym indexom korupcie, vysokou životnou úrovňou, silným ekologickým cítením a to práve použitím cesty čo najväčšieho prerozdelenia zisku z produktívnej sféry do sféry verejnej prostredníctvom daní alebo nadácií. Dane sú síce v severných krajinách vysoké, čo je často kritizované práve pravicovými stranami, ale štát uzatvoril s ľuďmi dohodu, že im tieto veľké dane aj vráti v podobe fungujúcej spoločnosti. Táto dohoda bola možná nielen za predpokladu toho, že štát svoju dohodu dodrží, ale opierala sa hlavne o vysoký stupeň uvedomelosti ľudí. Vnútorne uvedomelosť ľudí zo škandinávskych krajín súvisí s prejavom kladnej stránky duše vedomej, čiže vôľového aspektu tak silne rozvinutého práve u anglo-germanských národov. Naproti tomu u Angličanov a Američanov, sa prejavuje skôr negatívna stránka duše vedomej, pri ktorej vidno ako svoju obrovskú vôľovú prevahu dávajú do služieb vlastného egoizmu. Paradoxné je, že práve v USA podstata celého občianskeho a náboženského života spočívala na nezávislosti od štátu a dobrovoľnom darcovstve, k čomu tu slúžilo (a slúži) veľké množstvo dobre zorganizovaných nadácií. Postupom času sa pôvodne dobročinné ciele nadácií a to hlavne od 70. rokov 20. storočia, pomaly premieňali a stávali sa skôr nástrojom na

presadzovanie parciálnych politických a lobistických cieľov nielen v rámci USA, ale aj smerom do zahraničia. Zmysel fungovania tretieho sektoru v USA, tak skĺzol do opačného extrému, k vytvoreniu závislosti politikov od nadácií a hlavne od cieľov ich sponzorov. Vo svete sú najviditeľnejšie práve veľké americké nadácie disponujúce stovkami miliónov dolárov, založene veľkými americkými podnikateľmi, ako sú napr. Soros, Marshall, Rockefeller atď, ktoré sledujú svoje skryté mocenské a politické ciele. Na príklade miliardára Sorosa, ktorý svoje peniaze zarobil na základe špekulácií a vedomom ovplyvňovaní kurzov mien, je ťažké povedať, či sa z jeho strany jedná o skutočnú dobročinnosť alebo o chladnú vypočítavosť, smerujúcu prostredníctvom svojich peňazí k naplňovaniu jeho abstraktnej idej otvorenej občianskej spoločnosti. Pričom idea otvorenej spoločnosti v jeho (a celkovo americkom) ponímaní skôr korešponduje s procesom globalizácie a centralizácie, ktorú chápe ako globalizáciu kapitálu a výroby.

Cesta k správne mu pochopeniu ideálu bratstva v rámci sociálnej trojčlennosti sa len pomaličky naplňuje. Kľúčom k takémuto správne mu uchopeniu a tým aj ozdraveniu spoločnosti je zase len poznanie, ktoré naplní nielen rozum, ale aj srdce tak, aby človek – podnikateľ vedel svoju vôľu a merkurické vlohy použiť v prospech celej spoločnosti. Až keď bude týmto poznaním naplnená podstatná časť podnikateľského stavu, vtedy sa môžu liečivé sily Rafaela spojiť so slnečnými silami Michaela, a tak naplno prejavíť svoje ozdravujúce pôsobenie v našej zemskej sfére a tým napomôcť k premene a vyliečeniu nášho sociálneho života.

David Sulík